

УДК 378:373.31+372.874

Н.С. Колесник,

кандидат педагогічних наук, старший викладач
(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

ТЕХНОЛОГІЯ ПОЕТАПНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ

У статті представлено особистісно орієнтовану технологію підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів; визначено основні етапи технології: інформаційно-теоретичний, лабораторно-практичний, процесуально-діяльнісний, аналітико-корективний та самостійно-творчий; розглянуто поняття "підготовка до організації художньо-технічної творчості", "педагогічна технологія".

Реальна потреба суспільства в інтенсивному розвитку творчого потенціалу кожної людини. Найважливіша роль у цьому процесі належить учителю. Одним із завдань, які стоять перед сучасною освітою, є підготовка людей високої освіченості й культури, кваліфікованих спеціалістів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, мобільності в освоєнні та впровадженні сучасних технологій навчання. Особливе місце в системі формування творчої особистості посідає початкова школа, бо саме в ній закладається фундамент усієї системи пізнання. Саме вчитель початкових класів має навчити кожного учня самостійно мислити, розкривати можливості для розвитку творчого потенціалу, фантазії, інтуїції, відчуття, сприйняття мистецтва, художньо-технічної творчості.

Доцільність дослідження впливає з його спрямованості на розв'язання суперечностей між потребами шкільної практики та рівнем підготовки спеціаліста до здійснення художньо-технічної освіти в початковій школі, зокрема між реально існуючими технологіями підготовки у вищих навчальних закладах, зокрема університетах, і необхідністю впровадження сучасних інноваційних технологій з метою формування творчого фахівця.

Технологічний аспект проблеми підготовки майбутніх учителів розроблено у працях учених В. Беспалька, М. Жолдака, І. Лернера, Ю. Майбіца, Н. Ничкало, О. Пехоти, Г. Селевка, Ю. Татур та інші [1; 2; 3]; обґрунтування ефективних форм і методів розвитку творчих здібностей майбутніх учителів приділяли увагу вчені І. Дмитрук, Г. Костюк, О. Леонтьєв, О. Падалка, Ю. Пелех, І. Цимбалюк та інші [4; 5].

Проте, дослідження з проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів, де б висвітлювалися науково-теоретичні підходи до побудови змісту, застосування інноваційних форм і методів їх реалізації, безпосередньо спрямованих на створення сучасної моделі та технології, не були об'єктом спеціального наукового пошуку.

Метою цієї статті, що становить одну зі складових нашого дослідження, є визначити основні положення щодо підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів, покладені в основу експериментальної технології.

Створення особистісно орієнтованої технології підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів в умовах модульно-рейтингової системи навчання здійснювалося на основі інтегративного підходу, одним із напрямів якого було вивчення інших педагогічних технологій.

На основі досліджень вищеназваних авторів ми розглядаємо поняття "підготовка до організації художньо-технічної творчості" як складний комплексний багатофункціональний процес, орієнтований на усвідомлення мотивів, потреб в організації художньо-технічної творчості; оволодіння знаннями, вміннями, навичками художньо-технічної творчості у процесі навчально-пізнавальної, навчально-практичної та самостійної діяльності; розвиток емоцій, формування цінностей, рефлексій; оволодіння технологіями організації навчально-виховного процесу.

Якість підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів забезпечується обраною технологією.

В. Беспалько вважає, що педагогічна технологія – це проект певної педагогічної системи, що практично реалізується [1]. І. Лернер пов'язує педагогічну технологію з формуванням цілей через результати навчання [6: 17]. І. Дмитрук, О. Падалка визначають технологію навчання як наукову основу застосування різноманітних методів навчання [2].

Н. Ничкало розглядає технологію навчання як системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань, з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який має за мету оптимізацію освіти [4: 444].

Ми дотримуємося визначення педагогічної технології як способу системної організації спільної діяльності викладача і студентів на основі дидактичних засобів і умов навчання як єдиної функціональної системи педагогічної взаємодії викладача зі студентами в освітньому процесі, як способу структурування в цьому процесі навчального матеріалу, діяльності викладача і навчальної

діяльності студентів. Технологія підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів забезпечує особистісно орієнтований підхід у процесі педагогічної взаємодії викладача і студентів. Підготовка до організації художньо-технічної творчості майбутніх учителів початкових класів є структурним елементом професійної підготовки. Результатом професійної підготовки є професійна готовність, творчий потенціал вчителя.

Технологія підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів – це модель спільної роботи вчителя і учнів з планування, організації та проведення реального процесу навчання за умови забезпечення комфортності для всіх суб'єктів художньо-технічної діяльності.

Технологія включає такі компоненти як: ціле-мотиваційний, інформаційний, дієво-практичний, організаторський, творчо-пошуковий, емоційно-ціннісний, рефлексивно-діагностичний, оцінно-результативний.

Відповідно до розробленої нами моделі технологія підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів побудована на основі сучасних концепцій полікультурного та естетичного виховання. Запропонована технологія включає як теоретичний, так і практичний аспекти, що містять інваріантний і варіативний рівні.

На етапі формуального експерименту ми здійснювали підготовку майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості, якій притаманні були такі складові: теоретична частина; практична частина; науково-методична частина.

Спецкурс "Методика викладання художньої праці в початкових класах" та факультатив "Організація художньо-технічної творчості учнів початкових класів" є складниками предметного блоку багаторівневої підготовки студентів.

Зміст структурується на основі блочно-модульного підходу. Специфіка кожного модуля полягає в тому, що предметом розгляду є інший вид мистецтва і відповідний йому вид художньо-технічної творчості, доступний сприйманню учнів початкових класів.

Крім того, визначаються основні види знань та поняття кожного модуля: мистецтво, виразні засоби, художній образ, художній розвиток, художнє виховання, образотворче мистецтво, здібності до образотворчої діяльності, здібності до трудової діяльності, образотворчі вміння, трудові вміння, творчість, художньо-технічна творчість, дизайн, конструювання, обдарованість.

Враховуючи особливості модульного навчання в забезпеченні можливості самостійного навчання студентів при організаційному та мотиваційному управлінні з боку викладача, структура кожного модуля сприяє виділенню головного, визначає дозування навчального матеріалу. Інформація вноситься в структуру модуля цілеспрямовано і послідовно, зорієнтована на логіку вивчення навчальної дисципліни, яка складається з автономних блоків, що мають свої специфічні функції в загальній структурі.

Кожний модуль передбачає послідовне оволодіння змістом спецкурсу "Методика викладання художньої праці в початкових класах", побудований з урахуванням рівнів засвоєння знань, основою розробки яких є послідовність розвитку розумових процесів: перший рівень – сприймання та розуміння; другий рівень – відтворення знань; третій рівень – практичне застосування знань; четвертий рівень – творче використання знань.

Зміст кожного модуля також структурується на основі послідовності навчальних дій. У першому модулі подано інформацію на рівні узагальнених визначень, про основне поняття певної теми, встановлено зв'язок між його значущістю для практичної професійної діяльності. Другий модуль передбачає відпрацювання, закріплення та узагальнення попереднього матеріалу, забезпечує безпосередній зв'язок теорії з практикою. У третьому модулі відбувається використання теоретичних та практичних знань у науково-дослідній діяльності.

Кожний модуль включає навчальні теми. Одночасно з визначенням мети кожного з них визначається підготовленість студентів до роботи на певному етапі пізнання. Показником такої підготовленості виступають внутрішньопредметні знання, отримані на попередньому етапі вивчення модуля, або міжпредметні знання, які здобуті при вивченні інших навчальних дисциплін. Визначається значення кожного навчального складника, планується діяльність студентів по засвоєнню знань.

Теоретичні знання допоможуть диференційовано підійти до розробки і вирішення різноманітних діагностичних і практичних завдань.

Зміст кожного модуля передбачає вивчення питань методики і технології ознайомлення дітей з конкретним видом мистецтва та організацією художньо-технічної творчості учнів початкових класів.

Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів здійснювалося на інформаційно-теоретичному, лабораторно-практичному, процесуально-діяльнісному, аналітико-корективному та самостійно-творчому етапах. Відповідно до

кожного етапу визначено цілі, зміст, форми та засоби педагогічної технології підготовки майбутніх фахівців педагогічного факультету до організації художньо-технічної творчості молодших школярів.

На *інформаційно-теоретичному етапі* здійснено підготовку майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів у культурно-освітньому, соціально-педагогічному та науково-дослідному аспектах. До змісту підготовки включено комплекс психолого-педагогічних, художньо-естетичних, методичних, технологічних знань; сукупність практичних умінь у художньому сприйманні й художньо-технічній діяльності.

В якості засобів запропонованої технології використано навчально-педагогічні ситуації самопізнання і самовираження через спілкування з викладачами, одногрупниками, проблемні лекційно-дискусійні заняття, творчі презентації тощо. Ефективною формою методичного управління визначено читання лекцій за опорними конспектами у вигляді таблиць, схем, текстів, що дає можливість студентів творчо відтворювати навчальну інформацію. З метою активізації пізнавальної діяльності студентів на цьому етапі застосовано організацію і самоорганізацію науково-дослідної роботи в галузі художньої та технічної творчості молодших школярів.

Метою *лабораторно-практичного етапу* було цілеспрямоване формування готовності майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів. Основними завданнями цього етапу є використання знань, вмінь, навичок, прийомів самоосвіти у ході вивчення як психолого-педагогічних, так і художньо-естетичних дисциплін. Основними формами організації навчання є практичні заняття, робота в мікрогрупах (3-5 студентів), консультації, забезпечення студентів алгоритмами виконання творчих завдань, методичні майстерні, тренінги.

Процесуально-діяльнісним етапом передбачено формування системи вмінь, що дозволяють систематизувати, узагальнювати, свідомо сприймати та відтворювати візуальні образи, застосовувати асоціативні зв'язки в художньо-технічній творчості, збагатити конструктивне мислення студентів. Такий етап спрямований на формування готовності майбутніх учителів у процесі педагогічної шкільної практики, де вони демонструють рівень своєї підготовки. На установчій конференції ознайомлено студентів зі схемами аналізу уроків, акцентовано увагу на використанні новітніх особистісно-зорієнтованих технологій навчання під час проведення уроків та позакласних заходів.

Виявлення змін у процесі підготовки майбутніх учителів початкових класів здійснено на *аналітико-корективному етапі*, де визначено володіння різними методами аналізу, уміння творчо мислити, використовувати операції логічного мислення, здійснювати оцінку і самооцінку діяльності. Основною метою запропонованого етапу є наступне: спрямування студентів на самовдосконалення отриманих протягом педагогічної практики практичних професійно-педагогічних умінь, навичок; розширення обсягу психолого-педагогічних, методичних, художньо-естетичних, технологічних знань. Основними організаційними формами навчального процесу були такі: педагогічна практика, лекція, лабораторне заняття, індивідуальна, групова самостійна робота, консультації, критеріально-орієнтовні завдання, навчальні конференції, ділові ігри, евристичні бесіди та ін.

На заключному, *самостійно-творчому етапі* відбувалося оволодіння педагогічною професією у вигляді всіх сформованих компонентів підготовки майбутніх учителів початкових класів до організації художньо-технічної творчості учнів. У ході дослідження студентів було залучено до творчої діяльності Житомирського обласного центру науково-технічної творчості учнівської молоді. Майбутні вчителі початкових класів мали можливість узяти участь в організації Всеукраїнських виставок-конкурсів "Початкове технічне моделювання", "Космічні фантазії", "Декоративно-прикладне мистецтво", "Великодні писанки" серед учасників-майстрів різних регіонів. Крім того, майбутні вчителі початкових класів мали можливість відвідувати Державний музей іграшки Міністерства освіти і науки України (м. Київ) та працювати в ньому. Майбутніми вчителями початкових класів представлено проекти іграшок з дерева, з глини, соломи, лози, трави, сиру та інших матеріалів, ляльок з тканини. У ході виконання проекту "майстрами" відображено композиційне рішення, втілення авторського задуму (емоційне та естетичне враження; оригінальність стилю, манери, технологію роботи).

Результати самостійної роботи та проекти проведення уроків майбутніх вчителів початкових класів продемонстровано на лабораторних заняттях, під час виставок творчих робіт, на конкурсах, турнірах, змаганнях тощо.

Модульне структурування змісту дисципліни сприяє зміні функції педагога від інформаційно-контролюючої до консультативно-координуючої. Змінюються також методи, форми і засоби навчального процесу, які передбачають перехід від інформаційно-ілюстративного викладання до проблемно-пошукового.

Важливим етапом у художньо-педагогічній підготовці студентів є не тільки виявлення рівня засвоєння знань, а й перевірка на вірогідність розробленого змісту спеціальної навчальної дисципліни та методичного управління, в основу чого покладено функції і види контролю.

Для об'єктивної оцінки засвоєння модулів ми звернулися до розробки критеріально-орієнтовних завдань, тестів. Вивчення теоретичних основ організації контролю сприяє врахуванню рефлексії як ефективного засобу виявлення рівня засвоєння знань та вмінь, педагогічної діагностики, критеріально-орієнтованого оцінювання змісту навчання, запропонованого студентам для засвоєння.

Отже, технологізація вивчення предмету у 1-4 класах "Трудове навчання: художня і технічна праця" має бути наслідком технологізації його викладання. Використання інноваційних технологій навчання мають бути особистим надбанням учителя початкових класів, об'єктом його методичної роботи. Педагог – це професійний реалізатор, який має запланувати й опрацювати певну технологію, з урахуванням можливостей класу; сформувати разом із учнями потрібні прийоми і способи виконання дій, підібрати необхідні засоби навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 191 с.
2. Падалка О.С. Педагогічні технології. Навчальний посібник. – Київ: Енциклопедія, 1995. – 252 с.
3. Пехота О.М. Індивідуальність учителя і освітні технології // Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін. – К.: Вид-во А.С.К., 2004. – С. 238-252.
4. Педагогічний словник / За редакцією дійсного члена АПН України Ярмаченка М.Д. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 514 с.
5. Цимбалюк І.М. Підвищення професійної кваліфікації: психологія педагогічної праці: Навчально-методичний посібник. – 2-ге видання. – К.: ВД "Професіонал", 2004. – 150 с.
6. Лернер И.Я. Философия дидактики и дидактика как философия. – М., 1996. – С. 17.

Матеріал надійшов до редакції 17.12. 2008 р.

Колесник Н.Е. Технология подготовки будущих учителей младших классов к организации художественно-технического творчества учеников.

В статье представлена технология подготовки будущих учителей начальной школы к организации художественно-технического творчества учеников; выделены основные этапы ее внедрения: информационно-теоретический, лабораторно-практический, процессуально-деятельностный, аналитическо-коррективный, самостоятельно-творческий; рассмотрены понятия "подготовки будущих учителей младших классов к организации художественно-технического творчества", "педагогическая технология".

Kolesnyk N.Ye. The Technology the Training of the Prospect Elementary School Teachers in the Organization of the Pupils' Artistic and Technical Creative Activity.

The article presents the technology of the gradual training of the future elementary school teachers in organizing the artistic and technical creative activity of the pupils; certainly the basic stages of technology: informatively-theoretical, laboratory-practical, procesual-active, analytical-corrective and independently-creative; the concept "preparation to organization of artistically technical creation", "pedagogical technology", are considered.